

Dünya İnsan Bilimleri Dergisi

World Journal of Human Sciences

ISSN: 2717-6665

Temmuz 2023

Cilt/Volume: 2023

Sayı/Issue: 2

Aleksandr Kuprin'in Janeta: Dört Sokağın Prensesi Öyküsünde Göç Olgusu

Phenomenon Of Migration In The Story Janeta: Princess Of The Four Streets By Aleksandr Kuprin

Sinem Söyler *

Özet

İnsanlık tarihinde en önemli sorunlardan biri olan gönüllü ya da zorunlu göç, insanların hayatlarını, bakış açılarını, izlenimlerini etkilemiş, olumlu ya da olumsuz yönde değiştirmiştir. İnsanların hayatlarını ve toplumsal yapıyı önemli ölçüde etkileyen göç olgusu edebiyatın farklı dönemlerinde yazarların eserlerinde sıklıkla işlediği ve okuyuculara farklı bir bakış açısı sunan önemli bir konudur. Böylece göç eden insanların öncü olduğu bir göçmen edebiyatı ortaya çıkmıştır. Rus göçmen edebiyatı temsilcisi Aleksandr İvanoviç Kuprin'in yazdığı *Janeta: Dört Sokağın Prensesi* öyküsü bu çalışmanın konusunu oluşturur. Çalışmamızda Kuprin'in yaratıcılığında göçün etkisi ve otobiyografik unsurlarla ele aldığı *Janeta* öyküsünde göç teması üzerinde duracağız. P.N. Berkov, V.N. Afanasyev, G. Struve, Kseniya Kuprina, M. Aldanov gibi Aleksandr Kuprin'in hayatı ve eserleri üzerinde çalışmalar yapmış araştırmacı yazarların metinleri ve anıları bu çalışmamızın yöntemini oluşturur.

Anahtar Kelimeler: Aleksandr Kuprin, Göç, Göçmen Edebiyatı, Janeta.

* **Sorumlu Yazar/Corresponding author:** Dr.Öğr.Gör., Pamukkale Üniversitesi, ssöyler@pau.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7705-3640.

Atıf/Citation: Söyler, S. (2023). Aleksandr Kuprin'in Janeta: Dört Sokağın Prensesi Öyküsünde Göç Olgusu. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*. 2023 (2), 76-96.

Geliş/Received: 02.12.2022

Kabul/Accepted: 04.06.2023

Abstract

Migration, which is one of the most important problems in the history of mankind, has affected people's lives, perspectives and impressions without being voluntary or compulsory and changed it in a positive or negative way. An immigrant literature has emerged in which the people who emigrated are the pioneers. The story *Jeaneta: Princess Of The Four Streets*, written by the representative of Russian immigrant literature Aleksandr Ivanovich Kuprin, forms the subject of this work. In our study, we will focus on the influence of migration in Kuprin's creativity and the theme of migration in the story *Janeta*, which he deals with autobiographical elements. The texts and memoirs of investigative authors who have studied the life and works of Aleksandr Kuprin, such as P.N. Berkov, V.N. Afanasiev, G. Struve, Ksenia Kuprina, M. Aldanov, form the method of this our work.

Keywords: Migration, Immigrant Literature, Aleksandr Kuprin, Jeaneta.

Giriş

Yazarların hayatlarında ve eserlerinde sıklıkla işledikleri bir tema olan göç, genellikle insanların yer değiştirmelerini veya bir yerden başka bir yere taşınmalarını ifade eder. Bu taşınma, birçok farklı nedenden kaynaklanabilir ve bu nedenler arasında çalışma, eğitim, işsizlik, dini, siyasi, sosyal veya ekonomik nedenler gibi pek çok faktör bulunabilir. Göç, insanlar için zor ve stresli bir süreç olabilir, ancak aynı zamanda yeni fırsatlar ve deneyimler sunabilir. Göçmen ise kişisel rahatlık amacıyla bir ülkeden başka bir ülkeye veya bir bölgeden başka bir bölgeye taşınan insanları tanımlar. Hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek kendilerine veya ailelerine daha iyi bir yaşam imkânı aramak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (Çiçekli, 2019: 22).

Göç birçok boyutu olan karmaşık bir olgudur. Göç, göçü gerçekleştiren insanlar, göç edilen yer ve göçün edildiği yerdeki insanlar gibi birçok unsuru kapsar. Ayrıca göçün farklı türleri vardır ve bu türler, göçün nedenleri ve sonuçları açısından farklılık gösterir. Göç, farklı kategorilere ayrılabilir. William Petersen'in sınıflandırmasına göre, ilkel göçler, insanların ekolojik nedenlerden dolayı daha verimli tarım ve hayvancılık yapabilecekleri yerlere göç etmelerini ifade eder. Zorunlu göçler, toplumsal, siyasi veya diğer zorunlu nedenlerden dolayı insanların yerlerinden ayrılmalarını gerektirirken, serbest göçlerde bireyler kendi istekleri doğrultusunda göç ederler. Kitlesele göçler ise, bireylerin göç etmesinin ardından diğer insanların da aynı nedenlerle gruplar halinde göç etmelerini içerir (aktaran Bayram, 2019: 114). Göçün farklı türleri, göç eden bireylerin ve toplumların hayatlarına farklı şekillerde etki eder. Göç, kültürler arası etkileşim, dil ve geleneklerin değişimi, aidiyet duygusu, sosyal uyum ve entegrasyon gibi birçok farklı konuyu da kapsar. Bu nedenle, göç konusu, edebiyatın da önemli bir araştırma alanıdır. Edebiyatta göç, göç eden insanların hikâyelerinin anlatılmasını ve yorumlanmasını içermektedir. Bu hikâyeler, göçmenlerin karşılaştığı zorlukları, uyum süreçlerini ve yeni yerleşim yerlerinde kendilerini nasıl tanımladıklarını açıklarlar. Bu bağlamda vatanından uzakta, bağlarından, evlerinden koparılan göçmenlerin karşılaştıkları güçlükler, kazançlar ve vatan özlemiyle edebiyatı, sanatı ve kültürü etkilemiştir. Yazdıkları eserler ile 'göçmen edebiyatı' diye yeni bir edebiyat türü oluşturmuşlardır. Yaşanan siyasi, etnik, sosyal ve ekonomik sorunlar yüzünden doğup büyüdüğü ülkeyi zoraki veya gönüllü olarak terk eden insanların yarattığı edebiyata 'göçmen edebiyatı' denilmiştir (Üçgül, 2006: 28). Göç eden yazarların eserleri, bu deneyimi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde ele alarak göç olgusunun derinliğine ışık tutar.

Bu makalede, göç eden Rus yazarlardan Aleksandr Kuprin'in eseri *Janeta'da* göç olgusunun nasıl yansıtıldığını ve bu yansımaların nasıl anlaşılması gerektiğini ele alacağız. Nitel ağırlıklı bu çalışmada P.N. Berkov, V.N. Afanasyev, G. Struve, Kseniya Kuprina, M. Aldanov gibi Aleksandr Kuprin'in hayatı ve eserleri üzerinde çalışmalar yapmış araştırmacı yazarların metinleri ve anıları üzerinde durulacak, eser ayrıntılı bir şekilde okunarak göç temasının etkin görüldüğü bölümler incelenecektir. Bu eserde göç olgusunu analiz etmek için o eserin tarihi bağlamına, duygusal derinliğine, temalarına ve sosyal bir yorumu olup olmadığına bakılacaktır. Genel olarak, göç olgusunu edebi bir eserde analiz etmek için ele alınan eserin tarihi bağlamına, derinliğe, işlediği temalara, olay örgüsüne ve getirdiği yoruma bakmak çalışmayı daha anlamlı ve etkileyici hale getirir. Çalışmanın birinci bölümünde Rus Göçmen Edebiyatı'na, ikinci bölümde Aleksandr Kuprin'in yaratıcılığında göçün etkisine, son bölümde ise *Janeta* eserinde göç teması incelenecektir.

1. Rus Göçmen Edebiyatına Genel Bir Bakış

Dünya tarihinde diğer milletlerde olduğu gibi Rus milletinin tarihinde de savaşların, afetlerin, kötü olayların sebep olduğu birçok göç yaşanmıştır. 1904 Rus-Japon Savaşı, 1. Dünya Savaşı, 1905, 1917 Şubat ve Ekim Devrimleri, İç Savaş, siyasi baskılar, ekonomik kriz, yeni sistemi kabullenememe gibi etmenler saray yanlılarını, bürokratları, aydın ve sanatçıları zorunlu göçe maruz bırakmıştır. Bu göçler Rus edebiyatına yön vermiştir.

1917 yılında Rusya'da meydana gelen Lenin ve Bolşevik Partisi'nin liderliğinde gerçekleşen Ekim Devrim'i Rusya'yı sosyalist bir devlet haline getirdi. Bu devrim, dünya tarihinde sosyalist ve komünist düzenlere geçiş sürecini hızlandırdı ve XX. yüzyıl boyunca pek çok ülkede benzer sosyalist ve komünist deneyimlere neden oldu. Ayrıca, Rusya'daki toprak, sanayi ve mali kaynakların devlet tarafından kontrol edilmesine ve kolektifleştirilmesine yol açtı. Ekim devriminden ve kabul edilirliğinden sonra süregelen zamanda geçici olarak kitlesel bir biçimde ya ülkelerini terk eden ya da sınır dışı edilen uluslararası olarak tanınan entelektüel kesim yeni hükümetle uzlaşmayı kabul etmeyerek ülkelerine dönmeyi reddettiler ve yabancı ülkelere göç etmeye devam ederek Rus göçü devamlılığını sürdürdüler (Гаперто, 1996: 101). Bunlar arasında, devrimden etkilenen veya güvenliği tehlike altında olan öncelikle aileler, burjuva sınıfındaki insanlar, yazarlar, şairler, sanatçılar, gazeteciler ve akademisyenler bulunmaktadır. Göç genel olarak Avrupa ve Amerika'daki diaspora topluluklarına yapılmıştır. Ayrıca, devrimin ve sonrasındaki sosyal ve ekonomik kargaşa, göç etmeyi zorunlu kılan birçok insanı da içermiştir. Ekim Devrimi'nin göçe neden olması Rus edebiyatını da derinden etkiledi, böylece devrimin etkileri, öncelikle edebiyatın içeriğine ve tarzına yansdı. Özellikle devrim

sonrası dönemde, sosyalist realizm ve propaganda edebiyatı öne çıktı. Bu dönemde, devrimin amaçları ve idealleri propaganda amaçlı olarak yansıtılmaya çalışıldı ve sanat eserleri devrimin desteklenmesi amacıyla kullanıldı. Ayrıca, devrimin ve sonrasındaki kargaşa döneminde, pek çok yazar ve şair Rusya'dan göç etmek zorunda kaldı. Bu durum, Rus edebiyatının dışında da etkiler bıraktı. Göç eden yazarlar ve şairler, Avrupa ve Amerika'daki diaspora topluluklarına katıldı ve bu toplulukların kültürel hayatını değişime uğramasına sebep oldu. Ayrıca, göç etmelerine rağmen, pek çok gibi yazar ve şair hala Rusya'daki olayları ve değişimleri yansıtmaya devam etti ve bu Rus edebiyatının yerel ve uluslararası etkisini korudu. Yazdıkları eserler ile 'göçmen edebiyatı' diye yeni bir edebiyat türü oluşturdular. Göçmen edebiyatı, insanların göç sürecine ilişkin deneyimlerini ve bu deneyimlerin insanlar üzerindeki etkilerini yansıttı. Bu edebiyat türü, göçmenlerin kültürel, sosyal, ekonomik veya politik olarak deneyimledikleri zorluklardan bahsetmekle birlikte, aynı zamanda kendi yaşamlarına ve ailelerine dair yeni anılar ve kimlikler oluşturmalarına dair deneyimleri de ele alır. Göçmen yazarların kalemlerinden türeyen bu edebiyat türünde farklı kültürler arasındaki etkileşimi, farklı milletlerin ilişkilerini ve bu doğrultuda insan hayatını etkileyen göçün getirdiği değişimleri görürüz. İnsanların deneyimledikleri zorluklara ve bu zorlukları aşma süreçlerine ilişkin önemli bakış açıları sunan göçmen edebiyatında insanlar arasında empati ve anlayışı teşvik edici sosyal yorumlamalarda buluruz. Rus göçmen edebiyatı, XX. yüzyılın başlarında Rus İmparatorluğu'nun çöküşü ve Sovyetler Birliği'nin kurulması sonrasında, Rusya'dan farklı ülkelere göç eden yazarların ürettiği edebiyat türüdür.

Rusya'dan başka ülkelere veya farklı şehirlere göç eden İ.A. Bunin, A.İ. Kuprin, Z. Gippius, D.S. Merejkovski, M.İ. Tsvetayeva, İ. S. Şmelyov, Y.İ. Zamyatin, V.V. Nabokov, K. D. Balmont gibi yazarlar Rus göçmen edebiyatının temsilcilerindendir. Bu yazarlar, göç sürecine ilişkin deneyimlerini ve bu deneyimlerin insanlar üzerindeki etkilerini ele aldıkları için göçmen edebiyatı içinde önemli bir yere sahiptirler. Yurt dışında oldukları süre içinde kendi topraklarını, dilini özleyen, belirli sıkıntılar yaşayan bu insanlar gittikleri ülkelerde Rus dilinde yayın veren dergi ve gazeteler, yayın evleri, edebiyat salonları, sanat galerileri oluşturmuşlardır. Sosyal açıdan önemli kültürel, sosyal ve hatta siyasi yaşam kurumlarıyla Rus yaşamının yeniden inşası için çok çabalamışlardır. Göç sürecinin zorluklarını, kültürlerarası etkileşimi ve insanların kimliklerinin nasıl değiştiğini anlatan öyküler kaleme aldıkları gibi Rusya'daki toplumsal, siyasi veya ekonomik durumlar nedeniyle göç etme zorunluluğu anlatan anılarını yazmışlardır. Genel olarak, Rus göçmen edebiyatı temsilcilerinin yazıları, göç sürecine dair farklı açılardan bakmamıza ve insanlar arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri anlamamıza yardımcı olmaktadır. Göçmen yazar M. Aldanov Bolşevik Devriminden sonra Rusya'yı terk

eden yazarların yapabildikleri ölçüde yazmaya çalıştıklarını; onların genel olarak konuları devrim öncesine kadarki Rusya, devrimin ilk yılları, uzak geçmiş, tarih, efsaneler, göçmen hayatı, yabancıların yaşamıyla ilgili olduğunu vurgular (Алданов, 1998: 297). Göçmen edebiyatının yukarıda saydığımız temsilcilerinin eserlerinde ana konu eskiye, vatana duyulan özlem, kültür çatışması, yabancılaşma ve kimlik sorunudur. Rus göçmenleri kendi ülkelerini gittikleri ülkelerde yaşatmaya çalışmış, Rus toplumunun temsilciliği görevini üstlenmiş, kültürel, ekonomik, sosyal yaşam alanları kurmuş ve göçe uyum sağlamaya çalışmışlardır.

Rus göçmen edebiyatının doğuşuna sebep olan göç dönemleri üçe ayrılmaktadır Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda başlayıp İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar süren döneme *Birinci Göç Dalgası* denilir. Bu dönemin göç eden şair ve yazarları arasında; G. Adamoviç, M. Aldanov, M. Tsvetayeva, L. Andreyev, V.Hodaseviç, K. Balmont, İ. Bunin, Z. Gippius, A. Kuprin, D. Merejkovski, V. Nabokov, M. Osorgin, A. Tolstoy, İ.Şmelyov ve N. Teffi vardır. Göç merkezleri genellikle Avrupa'da yer almaktadır. Bu bölgeler arasında Berlin, Prag, Belgrad, Varşova, Sofya ve özellikle Paris öne çıkmaktadır. Ayrıca Baltık kıyılarında Riga ve Tallinn ile doğuda Harbin ve Şangay gibi şehirler de önemli göç merkezleri arasında yer almaktadır. Rus göçmen edebiyatı içinse en büyük göç merkezleri, Paris ve Berlin olarak bilinmektedir (АКИМОВ, 1995: 112-113). Bu bölgelerde göçmen yazarların rahatça bir araya gelme imkânı sağlayan Sanat evi (Дом искусств) ve Yazarlar Kulübü (Клуб писателей) kurulur (Струве, 1996: 25). İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika'ya yapılan göç dönemine *İkinci Göç Dalgası* denir. Alman ordusunun Sovyetler Birliği'ne saldırması ve Rusya, Ukrayna ve Beyaz Rusya'nın büyük bir bölümünün Alman işgaline uğraması, Yahudiler için bu durumun ölüm cezası anlamına gelmesi, insanların Almanya'da zorla çalıştırılma süreçleri bu bölgelerde yaşayan insanlar için göçü zorunlu hale getirdi (Синкевич, 2012: 267). İşte bu zamanda Almanya'dan, Sovyet Rusya'dan Amerika'ya göç akışı yaşanmıştır. Bu dönemin en önemli yazarları arasında Y. Slepuhin, B. Şiryayev, B. Flippov, N. Narakov ve S. Maksimov vardır. 1960'ta başlayan ama tam olarak ne zaman bittiği bilinmeyen göç dönemine ise *Üçüncü Göç Dalgası* denir. P.V. Basinski ve S.R. Fedyakın tarafından yapılan araştırmalara göre, üçüncü göç dalgası Rusya'nın bölünmesiyle değil, yönetimin keyfi davranışları ve kişi hakları konusundaki kısıtlamalar, sanat alanında sosyalist gerçekçilik anlayışını reddeden insanların kişisel tercihleri gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır (Aktaran Dönmez, 2018: 325). Üçüncü dalganın göçmen edebiyatı temsilcileri arasında A. Soljenitsın, S. Dovlatov, S.Sokolov, V. Aksyonov ve A. Sinyavski'yi saymak mümkündür. Sonuç olarak, Ekim Devrimi'nin neden olduğu ilk *Dalga* Batı Avrupa'nın özgür ülkelerine, *İkinci Dalga* komünist rejimin baskısı ve Nazi diktatörlüğünden Avrupa ve Amerika'ya, *Üçüncü Dalga* ise özgürlük için Batı'ya göçü

simgeler. Muazzam bir kültür ve entelektüel gücün çıkışı ile işaretlenen yukarıdaki üç dalga Sovyet Rusya'ya karşı ideolojik, politik, kültürel bir denge oluşturur. Bu nedenle Rus göçünden çok özel bir edebiyat türü olarak bahsedilir. Rus edebiyatına ve Rus kültürüne paralel olarak giden bir türdür (Матвеева, 2017: 4).

Genel olarak Rusya'daki geçmiş yılların, Rusya'ya olan özlemlerin, geçmişe özlemin, Rusya'daki siyasi gelişmelerin ele alındığı Rus göçmen edebiyatı, Rus edebiyatı geleneğini sürdürürken, aynı zamanda farklı ülkelerin edebiyat geleneğiyle de etkileşim haline girmiştir ve bu etkileşimde yayıncılık faaliyetleri etkili olmuştur. Almanya'da *Direksiyon* (Пуль, 1920–1931) *Rusya'nın Sesi* (Голос России, 1919–1922) *Günler* (Дни, 1922–1925) *Zaman* (Время, Берлин, 1919–1925) ve *Gelecek Rusya* (Грядущая Россия, 1921–1922) göçmen gazeteleri ile *Destan* (Эпопея, 1922–1923) ve *Sohbet* (Беседа, 1923–1925) dergileri ön plana çıkmıştır. Fransa'da *Sayılar* (Числа, 1930–1934), *Çağdaş Notlar* (Современные записки, 1920–1940), *Mil* (Версты, 1926–1928), *Toplantılar* (Встречи, 1934) ve *Avrasya* (Евразия, 1928–1929) dergileri ile *Son Haberler* (Последние Новости, 1920–1940), *Diriliş* (Возрождение, 1925–1940) gazeteleri göçmen yazarların eserlerinin, eleştiri ve yorumlarının yer aldığı yayım organları olmuştur. Başka ülkelerde de göçmen yazarların sanatsal eserlerini yayımladıkları Prag'da *Rusya'nın İradesi* (Воля России, 1920–1922) ve *Rus Düşüncesi* (Русская мысль, 1922), Brüksel'de *İyi Niyetli* (Благонамеренный, 1926), Newyork'da *Yeni Rus Sözcüğü* (Новое русское слово, 1920–2010) ve *Yerleşke* (Новоселье, 1942–1950) gibi dergi ve gazeteler çıkmıştır (Эмигрантика, 2023). Rus diasporasında edebi ve sanatsal hayatın gelişim göstermesinde etkili olan göçmen gazeteleri, edebi eleştiri bölümlerine geniş yer veren dergiler ve edebiyat kulüpleri edebi faaliyetlere önemli bir destek sağlamıştır. Göçle bağlantılı olarak bu gazete ve dergilerinin önemi artmıştır.

Göçmen edebiyatı türünde, göçmen yazarlar genellikle kendi göç deneyimlerine dayanan eserler üretmişler ve bu eserlerde, göçmenlerin yaşadığı kültürel çatışmalar, yabancılık duygusu, kimlik arayışı ve aidiyet duygusu gibi temaları işlemişlerdir. Rus Göçmen edebiyatının temsilcileri olarak İvan Bunin'in *Lanetli Günler* (Окаянные дни), Znaida Gippius'un *Son Şiir* (Последние стихи), Aleksandr Kuprin'in *Janeta* (Жанета), İvan Şmelyov'un *Ölülerin Güneşi* (Солнце мёртвых) ve Aleksey Remizov'un *Karmaşık Rusya* (Взвихренная русь), Nadejda Teffi'nin *Kasaba* (Городок) ve Mark Aldanov'un *Dokuzuncu Termidor* (Девятое Термидора) gibi eserleri sayılabilir.

Rus göçmen edebiyatı, edebiyat tarihinde önemli bir yere sahiptir ve dünya edebiyatında da etkili olmuştur. Bu edebiyat türü, göçün insanlar üzerindeki etkilerini anlamak ve göçmenlerin yaşadığı zorlukları fark etmek açısından da önemlidir.

2. Aleksandr Kuprin'in Yaratıcılığında Göçün Etkisi

Aleksandr İvanoviç Kuprin (1870-1938) 1917 Ekim Devriminden sonra 1. Göç dalgasına yakalanan eski kuşak¹ yazarlardandır. 1870 yılında Penza ilinin Narovçat ilçesinde memur bir ailede dünyaya gelen Kuprin, edebi çalışmaları ve başarılarıyla adını XX. yüzyıl Rus edebiyatının unutulmazları arasına yazdırmıştır. 1894 yılında *Rus Serveti (Русского богатства)* dergisinin 8. sayısında yayınlanan kısa hikâye *Uzak Geçmişten (Из отдаленного прошлого)* Kuprin'in edebi faaliyetlerinin başlamasında yeni bir sayfa açtı (Берков, 1956: 7). Kuprin, özellikle *Konaklama (1897 Ночлеж)*, *Olesya (1898 Олеся)*, *Düello (1905 Поединок)*, *Gambrinus (1907 Гамбринус)*, *Delik (1915 Яма)* ve *Harp Okulu Öğrencileri (1928-1932 Юнкера)* eserleri ile tanınmıştır. Rus yazar Aleksandr Belov, Kuprin'i "eserlerinde çağdaşı olduğu olaylara dair doğru ve cesur değerlendirmeler yaparak Rus toplumunun ilerici kesiminin bir temsilcisi olarak hareket eden" bir yazar olarak tanımlar (Куприн, 1963: 25).

16 Ekim 1919 tarihinde Gatçino'da Yüdeniç ordusunun yanında kalmış, ara sıra geçirdiği hastalık nöbetleri nedeniyle Petrograd'a dönememiştir. Bu yüzden Beyaz Ordu² ile kalmıştır. 1919 yılının Ekim ayının sonlarına doğru Beyaz Ordu'nun elinde olan bölgeyi Sovyet Ordusu ele geçirmiş ve Gatçino'yu esaretten kurtarmıştır. Beyaz Ordu yanlısı olduğu düşünülen Kuprin, ilk önce Finlandiya, daha sonra da 1920'lerin ortasında karısı ve kızıyla Fransa'ya göç etmiştir. 1917 Ekim Devrim'inden önce Rusya'da ün kazandığı çalışmalarla, 1919 göçünden sonra gittiği Fransa'da ününü devam ettirmiştir, fakat göçten sonra yaşadığı zorluklar ve vatan özlemi eserlerine yansımıştır. Oyuncu ve yazar Kseniya Kuprina, babası ve annesi ile 4 Haziran 1920'de Paris'e geldiği sıralarda yaşadığı bir anıyı şöyle aktarıyor:

Bizi tanıdıklar karşıladı, özellikle kim olduklarını hatırlamıyorum ve büyük bulvarlara yakın çok vasat bir otele götürdüler... İlk gecemizde biz ailecek bütün bulvarları gezmeye karar verdik. Gördüğümüz ilk küçük restoranda bir akşam yemeği yemeye karar verdik. Pos bıyıklı olgun bir adam, biraz da çakırkeyif, kendini patron olarak takdim etti... Babam savaştan sonra tamamen kullanılmaz olan kibarlığın zarif bir formunu boşuna kullanarak kendini açıklamaya başladı. Dükkân sahibi uzunca bir süre ne istediğimizi anlamadı, sonra birden köpürdü, masadan örtüyü kaldırdı ve bize kapıyı gösterdi. İlk kez

¹ *Rus Göçmen Edebiyatı Antoloji* kitabında yeni kuşak ve eski kuşak olarak göçmenler ikiye ayrılır. Eski Kuşak; daha Rusya'da iken tanınmış, orada eserler vermiş, göç ettikleri yerde de edebi faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Yeni Kuşak ise; edebi faaliyetlerine göç ettiği yerde başlayan sanatçıdır.

² "Beyaz Ordu" terimi, Rus İç Savaşı (1917-1922) sırasında Bolşeviklere karşı mücadele eden anti-komünist güçleri ifade eder. Bu güçlerin çoğunluğu Rus İmparatorluğu'nun eski subayları, aristokratları ve geleneksel monarşi yanlılarından oluşuyordu.

ama son olmayacak olan şu kelimeleri duydum: "pis pasaklı yabancılar, kendi evinize dönün!" Biz utanç ile restorandan ayrıldık... (Куприна, 1971: 158)³

Zorunlu göç süreci Kuprin'in edebi üretimini ve anlatılarını etkilemiş, göçmen yazar göç sürecini veya göçmen olarak yaşadıkları hayatı ele alan edebi eserler üretmiştir. Bu eserlerde, göçmenlerin kültürel, sosyal, ekonomik veya politik zorluklarını, aynı zamanda kendilerine veya ailelerine dair yeni anılar ve kimlikler oluşturma sürecini ele almıştır. Göç sürecindeki değişimler, yazarların anlatılarını ve dilinin tonunu etkilemiş ve yazarın göç sürecinde yaşadıkları deneyimleri daha derin ve güçlü bir şekilde ifade etmelerine olanak tanımıştır. Rus yazar ve düşünür Aleksandr Herzen göç eden Kuprin'e ithafen şöyle yazar:

Belirli bir amaç için değil, karşı tarafın zaferiyle zorunlu kılınan göç, gelişmeyi kapatır ve insanları yaşayan gerçeklikten uzaklaştırarak hayaletimsi bir gerçekliğe sürükler. Vatanını gizli bir kinle, yarın yine oraya gitme düşüncesiyle terk eden insan, ileri gitmez, sürekli eskiye dönüş; umut, yerleşik hayata ve uzun çalışmaya engel olur; boş küskün tartışmalar, zorunlu bir geleneğin olduğu belirli sayıda sorudan, düşünceden, hatıradan çıkmaya izin vermez (Ташлыков, 2008: 75).

Göç döneminde yaşadığı sıkıntılar, özlem, maddi zorluklar, geçim sıkıntısı, dil bilmeme gibi durumlar yaratıcılığını sıkıntıya sokmuş, belirli bir süre sadece Rusya'da iken yazdığı öyküleri göçmen dergilerinde yayımlanmıştır. 1920 yılında *Ortak Dava (Общее дело)*, *Son Haberler (Последниеновости)*, *Bugün (Сегодня)*, *Rus Gazete (Русская газета)*, *Rönesans (Возрождения)*, *Rus Zamanı (Русское время)* gibi Paris gazetelerinde yazılar yazmaya başlar ve yayıncılık faaliyetlerini burada da devam ettir, karısı da küçük bir Rus kütüphanesi açar (Струве, 1996: 63). Fakat çoğu göçmen Rus yazar gibi Kuprin de geçim sıkıntısı sebebiyle mütevazı bir yaşam sürmüştür. Kuprin bir röportajında göçün edebi faaliyetleri üzerindeki etkisini, göç dönemi içinde deneyimlediği sıkıntıları ve kaybını şöyle anlatıyor:

Turgenyev Paris'te burada yazdı. Rusya'nın dışında yazabildi. Ama o pekâlâ Avrupai bir adamdı; onun burada kendine ait bir evi, aslında ruhsal bir dinginliği vardı. Gorki ve Bunin Kapri'de fevkalade hikâyeler yazdılar... Fakat onların uzakta da olsa kendi öz vatanına dönebilecekleri bir evleri, duyguları var... Şu an burada öyle bir his yok ve olamaz da: biz kendi canlarımızı kurtarmak için bir ateş yağmurundan kaçtık... Aptallıklarından ya da kederlerinden vatansız yaşamının mümkün olduğunu destekleyen insanlar var. Ama beni affediniz, aksini iddia edebilirsiniz. Bir adam ne kadar yetenekli olursa, ona Rusya'sız yaşamak daha zor gelir. Ne hakkında yazılmalı ki? Buradaki hayat gerçek değil. Bizim için burada yazmak imkânsız. Rusya'yı mı yazmalı? Görsel hafızama göre yazamam ben. Ne hakkında yazdıysam onunla yaşadım ben. Balık işçilerini yazdım ve

³ Aktarılan metinler yazarın Rusçadan Türkçe'ye kendi çevirisidir.

onların hayatlarını yaşadım, onlarla hısım oldum. Hayat beni kendisine çekti, ilgileni ve ben kimi yazdıysam onunla yaşadım. Hayatımı kendi içime çekerek onun içinde ihtirasla debelendim... Peki, şimdi ne oluyor? Hepsi kayboluyor. Evet, yazacak yer yok. (Берков, 1956: 5)

Göçten önce ve sonra yazdığı eserler farklılık gösterir. Yazarın ilk hikâyesi *Son Gala* (*Последний Дебют*) 1889 yılında Moskova’da yayınlanan *Rus Mizah Dergisinde* basıldı. 1896 yılında *Moloh* (*Молох*) adlı romanının yayınlanması ile yazar üne kavuştu. Daha sonra 1899 yılından sonra *Gece Vardiyası* (*Ночная Смена*) ve gibi diğer birkaç hikâye izledi. Hikâyelerin ustası olarak adlandırılan Kuprin’in edebi yaşamında göçten önce yayınladığı eserleri şunlardır: *Olesya* (*Олеся* 1898), *Düello* (*Поединок* 1905), *Delik* (*Яма*) (1909), *Sirkte* (*В цирке* 1902), *Bataklık* (*Болото* 1902), *Korkak* (*Трус* 1903), *Hırsızlar* (*Конокрады* 1903), *Huzurlu Yaşam* (*Мирное житие* 1904), *Kızamık* (*Корь* 1904), *Kurtay Yüzbaşı Ribnikov* (*Штабс-капитан Рыбников* 1906), *Gambrinus* (*Гамбринус* 1907), *Zümrüt* (*Изумруд* 1907), *Sulamif* (*Суламифь* 1908), *Kızıl Bilezik* (*Гранатовый браслет* 1911), *Listrigonlar* (*Листригоны* 1907-1911), *Kara Şimşek* (*Черная молния* 1913) ve *Anafem* (*Анафема* 1913).

Kuprin’in yapıtları, Rus toplumunun içindeki sosyal, ahlaki ve psikolojik sorunları ele alır ve bu sorunların insanlar üzerindeki etkilerini inceler. Kuprin, aynı zamanda Rus edebiyatının realizm akımının öncülerinden biridir ve realizmin insanların hayatındaki gerçekçi olguları yansıtmaya çabasını yansıtan bir edebiyat anlayışına sahiptir. Edebiyat eleştirmeni Fyodor Batuyşkov “Kuprin Etüdü” makalesinde realist bir yazar resmettiği Kuprin’in eserlerinde insanları gerçekçi bir şekilde tasvir etmeyi amaçladığını, insanların ne kesinlikle iyi ne de kesinlikle kötü olduğunu, çok çeşitli özelliklerin aynı kişiye uyduğunu, bu düşünce ile hayatın güzelleşebileceğini, insanların önyargısız, güçlü ve bağımsız olması gerektiğini ve hayatın koşullarına boyun eğmeyi öğrendiğinde kendi hayatını yaratabileceğini vurguladığını yazar (Кузнецова, 2020: 4). Kuprin, 1906 yılında S. A. Vengerov’a yazdığı mektupta, eserlerinin konularının kendi otobiyografisi olduğunu, bazen de dış öyküyü kurguladığı bir motif ve hayatından parçalar taşıdığını yazar (Русская Литература, 2001: 587).

Kuprin’in ilk yurtdışı kitabı *Süleyman’ın Yıldızı* (*Звезда Соломона*) 1920 yılında Helsinki’de yayımlandı. Kitap, 1919-1920 yıllarında Rusya’da yazılmış hikâyeler içeriyordu. Hepsi geçmişe odaklanmıştı ve birçoğu onun eski Rus yaşamını canlandırıyor. Kuprin; daha sonraki birkaç yazısından biri olan *Kiralık Arabacı Pyotr* (*Извозчик Петр*) denemesinde eleştirmenler tarafından küçümsenen eski, antik yaşam tarzına olan ilgisini açıklar ve bu yaşam tarzının monotonluğuna rağmen onun için açıklanamayan bir cazibe taşıdığını belirtir, ayrıca bu yaşam tarzının hayatında kendisini daha da güçlü hissettiren bir şey olduğuna değinir

(Струве, 1996: 64). Daha sonra 1921 yılında yurtdışında yayınladığı ikinci öykü kitabı *Sulamif* ve *Çocuklar İçin Öyküler (Рассказы для детей)* kitabında göç dönemine değil, Rusya'da yaşadığı döneme ait öyküler vardır. 1920'lerin sonu 1930'ların başında yazdığı göç dönemi romanı ve öyküleri şunlardır: *Harp Okulu Öğrencileri (Юнкера)*, *Zaman Çarkı (Колесо времени)*, *Janeta: Dört Sokağın Prensesi (Жанета: Принцесса четырех улиц)*, *Gece Fialkası (Ночная фиалка)*, *Masal Sказка*). Göç dönemi eserlerinde gerçekçi bir şekilde tasvir edilen onun kahramanları, çeşitli özelliklere sahip, önyargısız, güçlü ve bağımsızdır. Edebiyat tarihçisi Gleb Struve, Kuprin yaratıcılığını ikiye ayıran göç öncesi ve sonrası ile ilgili şunları yazar:

Kuprin, elbette, tam bir realisti. Şemelov'da olduğu gibi onun eserlerinde de her zaman Bunin'le kıyaslanamayacak kadar fazlaca gündelik yaşam vardı. Ancak Kuprin'in devrim öncesi çalışmasında, tüm gerçekçiliğine rağmen, günlük yaşam hiç de istisnai ve hatta egemen bir unsur değildi. Romantik bir yönü vardı - maceracı ve fantastik. Devrimden sonra, bir tür günlük sıra özlemi gibi eski yaşam biçimini romantikleştirme eğilimi ortaya çıktı. Bu nedenle, belki de Kuprin'in göçmen hayatından beklenenden daha az hikâyesi var, çünkü bu yaşam onun için çok gri ve alçaktı. Bu nedenle Kuprin'in daha önce sınır tanımayan belki de döneminin edebiyatının genel arka planına karşı en karakteristik özelliği canlılık özelliği, geçmişe odaklanarak dolgunluğunu yitirdi (Струве, 1996: 64).

Yazarın erken dönem eserlerindeki hayalî karakterlerden gerçek gözlemlere dayanan karakterlere geçtiği ve hayal gücünün yerini gerçek materyale bıraktığı anlatılıyor. Yazarın eserleri artık gerçek hayatın sanatsal olarak anlatılmasına odaklanıyor ve hayali karakterlerin yerini gerçek yaşamdaki karakterler alıyor. Şair, eleştirmen George Adamoviç Kuprin'in göç dönemi eserlerinin erken dönem eserleri *Düello* ya da *Olesya*'ya göre coşkusu ve dinamiğinin daha az olduğunu şu sözler ile vurgular:

(...) özellikle bu öykülerde onun harikulade bir rahatlığa sahip olduğu görülür: konuşma serbestçe, çaba harcamadan, artistik ya da sanatsal göstermek gibi bir iddia olmaksızın akar gider- ve okuyucuya cevap olarak gücün kendine izin verdiği ölçüde bu lüksü hafifleten insana bir güven duygusu ortaya çıkıyor (Simirnova, 2014: 135).

Vatan özlemi, göçmen ortamına adapte olmasındaki zorluk, maddi yokluk, göçmen yazarlar arasındaki çekişmeler, yabancı bir ülkede gereksizlik, geçim sıkıntısı göç yıllarında Kuprin'in edebi verimliliğindeki düşüşün ve eserlerinin değişiminin sebebidir (Üçgül, 2006: 105).

Yazarın edebi yaşamını oldukça derinden etkileyen göç süreci, onun için çok zorlu ve stresli bir süreç olmuş, onun hayatını ve deneyimlerini değiştirmiştir. 1923 yılında ilk karısı M.K. Kuprina- İordanskaya'ya mektubunda vatanından başka bir yerde bulunmanın sıkıntısı

hakkında şöyle yazar. “*Göç’te bulunmak hele de Rus isen düzinelerce kokmuş kırılmış yumurtaların bulunduğu dar bir odada yaşamak gibidir*” (Берков, 1956: 7). Kuprin’in zorunlu olarak meydana gelen göç yüzünden yaratıcılığının gelişmesi ve hayatındaki gerçekliğe bağlı kalmasını engellemesi söz konusudur. Yazarın vatanını terk etmek zorunda kalması sonucu ortaya çıkan kin ve umutsuzluk duygularıyla hayaletimsi bir gerçekliğe sürüklemiştir. Bu durum, uzun vadeli çalışma, yerleşik hayata ve gelecek vaat eden umutlara engel olmuş ve eskiye özlem duymasına sebep olmuştur. Rus göçmen yazar M. Aldanov anılarında Kuprin’in çoğunluğunun aksine yurt dışında yaşamının onun için acı verici olduğunu, hatta çok korkunç olduğunu, Rusya’yı çok özlediğini, göçmen yazarlar arasında yurt dışında yaşamaya ve çalışmaya en az uygun olanın onun olduğunu, onun yaşadığı sıkıntıyı dile getirir (Aktaran Bostancı, 2007: 144). Yazarın yurt dışında yaşama durumundan ve yurt dışında yaşamının onun için acı verici ve kötü olmasından dolayı göçten sonraki ilk beş yılda Rusya’da kaleme aldığı eski eserlerini basmış, ancak 1925’ten sonra birkaç yeni öykü ve roman kaleme almıştır. Bunun sebebini de Aleksandr Kuprin, sanatçı Repin Kuprin’e yazdığı mektupta Rusya’dan ayrı olmanın ona ne kadar sıkıntı verdiğinden bahsederek açıklamıştır: “*Rus dili olmadan zayıf düşünüyorum! Göçmenler, sosyalistler, bayanlar ve aydınlar, sahi, onlar Rusça mı konuşuyorlar! Hünerli, uyumlu bir kelimenin beni bütün gün sıkıntısız sıcak bir ruh haline soktuğu da olurdu*” (Simirnova, 2014: 129). Kuprin yavaş yavaş göç yaşamına ayak uydurmaya çalışsa da vatana özlem duygusunu, onu hiç bırakmadığını *Vatan (Родина)* denemesinde yazar:

Hem akıllı ve iyi insanların arasında, hem de muhteşem kültürel eserlerin arasında güzel bir şehirde yaşıyorsun... Ama aslında her şey şaka gibi, aslında film şeridi gibi her şey. Ve rüyanda artık ağlamıyor ve hayalinde bile ne Znamenski Caddesi ne Arbat ne Povarski ne Moskova ne de Rusya’yı görüyorsun yalnızca gördüğün karanlık bir deliğin sessiz kör bir teessürü (Куприн, 1924: 2).

Gleb Struve, devrim öncesi dönemde Kuprin’in edebi faaliyetlerinin daha fazla olduğu göç döneminde yaşadığı sıkıntıların edebi verimliliğini etkilediğini, eğer onun edebi mirası incelenecekse devrim öncesi döneme göre değerlendirilmesi gerektiğini savunur (Bostancı, 2007: 139). Sovyet araştırmacısı, bibliyograf P.N. Berkov Kuprin’in XX. yüzyılın ilk on yılında Rus edebiyatında önemli bir yer tuttuğunu, göçmen yıllarında Rusya’da iken yazdığı öyküleri yayınlattığını ve kayda değer çalışmalar yapmadığını vurgulamaktadır (Берков, 1956: 5). Kuprin güzel bir şehirde entelektüel Rus yazar, şair ve aydınların arasında yaşasa da Fransız halkının Rusça konuşmadığı hem küçük dükkânları hem de birahaneleri Rusya’daki yerlere benzemediği için böyle yaşamak zorunda olsa da yazma da zorlandığını ifade eder (Омилия, 2014).

Yurt dışında olduğu süre içinde Rusya'ya çok özleyen Kuprin, 1937 yılında İ.Y. Bibilin'in onun evrak işlerini halletmesi ile Moskova'ya geri döner. 1938 yılında ölmeden önce Kuprin şöyle der: “*Vatanımdaki çiçekler bile bir başka kokuyor*” (Паустовский, 1957). Kuprin'in edebî yapısındaki değişim ve göçmen hayatındaki etkisi hakkında şöyle görüşler ortaya koyulabilir: Bunin gibi yazarların aksine göçün Kuprin'in yaratıcılığı üzerindeki etkisi farklıdır. Göç deneyimleri ve fikirleri yazarın yaratıcılığını olumsuz yönde etkilemiş olsa da *Janeta*, *Harp Okulu Öğrencileri* ve *Zaman Çarkı* gibi derin ve incelikli hikâyeler yazma fırsatı sunmuştur. Realist olarak adlandırılan yazar göçten sonra gündelik yaşamın aktarılmasına daha çok önem vermiş, *Olesya*, *Düello* ve *Moloh* gibi göç öncesi çalışmalarında romantik unsurun bulunması, gündelik yaşamın egemen bir unsur değildir, fakat göçten sonra eski yaşam biçimini anlatmaya çalışmış, göç döneminde yaşadığı sıkıntılı yaşam tarzı yüzünden yaratıcılığı sekteye uğramış ve genel olarak geçmişe yönelmesi eserlerinde canlılık özelliğinin gitmesine sebep olmuştur.

3. *Janeta* Öyküsünde Göç Teması

Göçmen yaşamının sıkıntılarını ve göç yaşamı ile baş etmeye çalışan kahramanın trajedisini, yalnızlığını ve çatışmasını ele aldığı eseri *Janeta: Dört Sokağın Prensesi* Kuprin'in 1932-1933 yılında Paris dergisi *Çağdaş Notlar*'da yayımladığı son eseridir. Edebiyat araştırmacısı V.N. Afanaseyev, *Janeta* öyküsünden sonra Kuprin'in göçmen döneminde kayda değer önemli bir eser yazmadığına açıklık getirir (Афанасьев, 1960: 7).

Göç, Kuprin'in yaratıcılığı üzerinde birçok farklı etkiye sahiptir. İlk olarak; göç, yazarın fikirlerini ve perspektiflerini genişletmiş, yeni kültürler, inançlar ve değerler hakkında daha fazla bilgi edinmesini sağlamıştır. İkinci olarak; göç sırasında yaşanan olumlu ya da olumsuz deneyimleri, yazar öykülerine de yansıtmış ve oluşturduğu kahramanları kendi özellikleriyle zenginleştirmiştir. Son olarak, “*Ona olan sevgiyi en ilkel haliyle, yabanilerin öldüğü be maymunların tükendiği bir hastalık olan eskiye özlem şeklinde biliyordum. Üç yaşımdan yirmi yaşıma kadar bir Moskova'lıyım.*” diyen Kuprin, yurtdışındaki yaşamında Rusya'ya, özellikle Moskova'ya olan özlemini eserlerinde eskiye özlem konuları işleyerek yansıtmıştır (Куприн, 1924: 1). Bu bağlamda Aleksandr Kuprin, *Janeta*'da göç döneminin deneyimleri yansıtarak insanlar arasındaki farklılıkları, ilişkileri ve hayatlarını değiştirmesine ilişkin deneyimleri ele alan ve insanlar arasında empati ve anlayışı teşvik etmeyi amaçlayan bir anlayışı benimsemiştir. Yapıt *Janeta*, Paris'in Passy kentinde tavan arasında mezar gibi bir yerde yaşayan Rus göçmen Profesör Simonov'un Janeta adında küçük bir kıza duyduğu sevgiyi ve bu sevginin onu götürdüğü çocukluk ve geçmişteki aile yaşamından anıları anlatır. Hikâye altı bölümden

oluşmaktadır. İlk dört bölümünde yaşlı, hayata karşı yorgun düşmüş Rus göçmen Profesör'ün yaşamı tasvir edilir. Profesör Simonov'un evinde özenle büyüttüğü nadir çiçeklerinden, evin görünümünden, yalnızlığını gideren vahşi kedisi Cuma'dan, Doğadan, örümcek ağından bahsedilir. Beşinci bölümde bir örümcek ağı sayesinde Profesör'ün Janeta ile tanışması, altıncı bölümde ise geçmişinden ve aile yaşamından anıları, Janeta'yı mutlu etmek için bütün parasını harcadığı oyuncağı ve bunu hediye edebilmek için çektiği eziyetleri anlatılır. Ayrıca bölümün sonunda mutluluğu Janeta'nın annesiyle birlikte gazete büfesini bırakarak gidişi yüzünden kısa sürecek. Bu hikâye zapt olunmaz bir şekilde vatana duyulan müzmin özlem duygusuyla doludur (Smirnova, 2014: 134).

Başkahraman Profesör Sminov'un göç sürecine ilişkin yaşadığı deneyim, ailesi, evleri ve ülkeyi terk etme süreci, Fransa'ya yerleşme süreci ve bu değişime uyum sağlama süreci eserde ele alınmıştır. Profesörün kültürel, sosyal veya ekonomik olarak deneyimlediği zorluklardan bahsetmekle birlikte, aynı zamanda Profesör Simonov'un kendilerine veya ailelerine dair yeni anılar ve kimlikler oluşturmalarına ilişkin deneyimleri de ele alınmıştır. Yazarın Kızı Kseniya Kuprina, *Janeta* romanının oluşum fikrinin babasının 1923 yılından itibaren yaşadığı "*Paris'in Güney Batı kesiminde, Boulonge ormanının yanı başında yemyeşil Passy semtinde*" ortaya çıktığını, otobiyografik unsurlar taşıdığını "Benim Babam-Kuprin" kitabında yazar:

Öyküyü tekrar okuduğumda, bizim caddenin sonundaki havada asılı gibi duran köprüyü, lahana, paçavra ve taze matbaa boyalarının ekşi kokusuyla gazete büfesini ve siyah kâkülü, çamur yüzü ile pasaklı Janeta'yı hatırlıyorum. Babamın oldukça sık ziyaret ettiği küçük kafe Büssak'ı hatırlıyorum. Biz bu apartmanda 10 yıl yaşadık. 10 yıl babam demir yolu boyunca gezdi, büfeden gazete satın aldı, hüznü düşüncelere dalarak Bulon ormanında bir bankta oturmak için havada asılı gibi duran köprüyü geçti (Куприна, 1971: 157).

Aleksandr Kuprin, göç dönemi öncesinde aşk (*Kızıl Bilezik, Olesya*), ordu personeli (*Düello, Konaklama, Kurmay Yüzbaşı Ribnikov*), sanat (*Sirkte, Gambrinus*) emeğin insanları (*Moloh, Listrigonlar*), doğa (*Zümrüt*) gibi çok geniş bir konular yelpazesine yazmış olarak bilinir, fakat göç gibi önemli sosyal ve politik değişiklikler yaşadı. Kuprin'in *Janeta* eseri de bu değişikliklerden etkilenen Profesör Simonov'un deneyimlerini yansıtır. Kuprin, eserde Profesör Simonov'un karşılaştığı zorluklar ve sıkıntılar, fakirlik, yalnızlık ve kültürel uyum gibi durumları anlatır. Kuprin'in bu eseri göçmenliğin insana ve topluma nasıl bir etki yapabileceği hakkında insana ait deneyimleri aydınlatır.

Eserde göçmen yaşamının hüznü görünümü başkahraman Profesör Simonov üzerinden verilmektedir. Odasının sadeliği, eşyasının azlığı, “Svyagotor’un tabutuna” benzeyen mezar görünümlü kasvetli çatı katı, tek penceresi, yolculuk etiketleri ile benek benek olmuş eski bir valizi ve berbat görünümlü duvar kâğıtları ile onun hayatı gözler önüne serilmektedir. Her işini kendi yapmak zorunda, yalnız bir adam olan Profesör Simonov, mahallesi tarafından çok iyi tanınan bir adamdır:

Janeta hikâyesi, babamın göçle ilgili ender eserlerinden biridir. Neşe dolu, yaramaz Kuprin'den geriye hiçbir şey kalmamıştı. Hikâyenin kahramanı Profesör Simonov, birçok yönden Kuprin'in kendisidir. Vatan hasreti ve dil bilgisi zayıflığı hapisane duvarları gibi onu Fransız gerçekliğinden ve yabancılardan pek hoşlanmayan sabırsız Fransız halkından uzaklaştırdı (Kуприна, 1971: 157).

Kuprin araştırmacısı F.İ. Kuleşov'un ifade ettiğine göre; Fransa'daki Rus göçmen yaşamı ile ilgili olan *Janeta*'da Rus göçmenlerinin sıkıntı dolu yaşamı gözler önüne serilmektedir. Bir zamanlar ünlü Profesör Simonov, tesadüf eseri göçmenlik durumunda bulunan, herkes tarafından unutulmaya yüz tutmuş, çaresiz, kimsenin ihtiyacı olmadığı bir yabancıdır. Aynı zamanda yaşlı kalbi küçük bir kız çocuğuna duyduğu sevgi ile ısınmıştır. Yaşlı Rus profesörü bir an bile bırakmayan vatanına duyduğu melankolik özlem duygusu özünde hastalıklı ve romanın yazarı tarafından bizzat deneyimlenmiş derin bir olaydır (Кулешов, 1983).

Janeta eserinde Profesör Simonov'un yeni ortamı yabancı kalışına, kültür farklılıklarına ve farklı bakış açılarına sahip oluşuna tanıklık ediyoruz. Birçok noktada göçü keşiflere dönüşen bir yolculuk olarak ele alırsak her gün yürüyüş yapan Simonov'un düşünceleri, keşfettiği ve öğrendiği yeni yerler ve kültürler önceki yaşamlarına göre değişiklik gösterdiğini eserde şu şekilde görmekteyiz:

Paris'in bütün çalışan insanları, sabahın yedisinde lavaboda yüzüne su çarpar, akşamın dokuzunda ise her namuslu burjuva artık yatağındadır. (...) Fransızlar belirli sayıdaki saat dilimi içinde etraflıca düşünürler, hiçbiri düşüneneğim diye sokaklarda koşuşturamaz. (...) okumak için mükemmel, parasız devlet okulları varken hangi aptal parasını boşu boşuna özel derse harcar ki diye düşünürler. Profesör ise, hiçbir önemli sebebi yokken sabahleyin, öğleyin, gecenin geç saatlerinde, sokaklarda mekik dokurdu. Bu Fransızlar için şaşırtıcıydı, ama ne de olsa o bir Slav insanıydı (Kuprin, 2009: 6).

Simonov kendisini onlar karşısında tuhaf görür, bir çeşit rahatsızlık duyar, “kendini çalışkan arıların arasında kalmış haylaz biri olarak hissedirdi” (Kuprin, 2009: 6). Göçten önce Moskova'da Doğa Bilimleri Fakültesi'nde ve Petrovsko-Razumovskoye Akademisi'nde fizik, organik kimya ve dendroloji üzerine dersler veren tüm Rusya'yı dolaşarak birçok hizmette

bulunan bilimin Don Juan'ı olarak adlandırılan, 1885 yılında izafiyet teorisi ile uğraşan, 1889'da insan beyninin uzaya sürekli titreşimli dalgalar gönderen bir elektrik pili olduğunu ve bunun yakın gelecekte özellikle hassas aletler tarafından kullanılacağını savunan önemli bir şahsiyetti. Fakat göçten sonra eserde şöyle aktarılır:

Profesör neredeyse yalnız yaşıyor. Bir zamanlar eşi ve iki kızı vardı, yürümek için bile olsa sevilen bir evleri vardı... Ancak her şey ters gitti... Geçmiş hakkında düşünmek gerekmez... Yara uzun zaman önce iyileşti. Ancak kalbinde kalın, kaba bir iz kaldı, hava değişimlerinde veya silah yaralarında olduğu gibi, bazen uykusuz gecelerde saçmalıklar başına dolandığında kendini hatırlatıyor (Куприн, 2015: 11-12).

“Neredeyse yalnız yaşıyor” cümlesinin altında yağmurlu bir alacakaranlıkta çatıdan açık pencereden yarı vahşi bir Paris kedinin ona doğru sürünerek gelmesi ile Simonov yalnızlığına kendisi gibi “çok eski çaresiz kavgaların izlerini taşıyan” bir arkadaş eşlik etmiştir. Cuma adını verdiği kedisi ona arkadaş olsa da onu sevmeye ve kutsamaya devam etse de Profesör hayattan çoktan bıkmıştı (Куприн, 2015: 12). Çünkü yaşadığı yer Rusya'dan çok farklı idi. Profesör Simonov tıpkı elektrik ışıklarının kırmızı-sarı parıltısının bütün gece gökyüzünde üzerinde durması gibi; iç çekişlerin uğultusu, arabaların iniltileri ve takırdamaları, yük arabalarının ve kamyonların gürültüsü, at nallarının takırdaması, ayakların sürtmesi, tramvayların çanları ve ıslıkları, çok sayıda insan sesinden oluşan karışık bir gürültü olarak gördüğü Paris'i homurdanan apokaliptik bir yaratık olarak tarif eder (Куприн, 2015: 18).

Onun bütün aile yaşantısı, bir çeşit kötülük, eğri büğrülük, saçmalık, dağınıklık ve tedirginlikten müteşekkil olsa da geçmişe, evine, çocuklarına bir özlem duymaktadır. Evlilik zamanı hiç mutlu geçmemiş olsa da küçük kızlarıyla geçirdiği süre Simonov için sonsuza dek en iyi, en sıcak ve en asil anılar olarak kaldı. Fakat yalnızlığa alışmış, terk edilmiş bir kişinin hüznü düşüncesine sahipti. Geçmişe dair yaşantısını aklına getirir, karısının para tutumuna ve savurgan olmasına, evliliklerinde birbirlerine uymamalarına rağmen eski yaşantısı sık sık aklına gelir: St. Petersburg tarım ve ormancılık enstitülerinde, harbiyeli kolordu, askeri okullar ve kadın enstitülerinde fizik, kimya, kozmografi ve doğa tarihi dersi verdiğini, bir zamanlar hem bilimsel hem de popüler olan birçok makale yazdığı, rahat yaşadığı günleri hatırlar. Eski karısı Lidya ile boşanmasından sonra yaşadığı şehirden Moskova'ya taşınır. Çünkü boşanma sırasında çocuklar üzerindeki kıskançlık sahnelerinin kaçınılmazlığını, bu nedenle artan doyumsuz nefreti ve ebeveyn düşmanlığının kızlar üzerindeki ağır etkisini öngörerek, derin bir üzüntüyle Moskova'ya gider (Куприн, 2015: 57). Fakat eserde Fransa'ya nasıl yerleştiği, neden göç ettiğini açıklanmaz, kapanması ve hatırlanmaması gereken bir zorunluluk olarak gösterilir.

Afanasyev'e göre; öykünün en can alıcı noktası dört sokağın prensesi Janeta ile Profesör Simonov'un karşılaştığı andır. Çünkü siyah bir kedi gibi profesöre karşı mağrurane bir ilgi duyan tatlı görünümlü pasaklı, tozlu elleriyle küçük kız, Kuprin zerrece idealize etmez. Fakat onunla bu tesadüfi tanışıklık yalnız ruhunu aydınlatır ve ruhunda üstü kapanmış şefkat rezervini ortaya çıkartır (Афанасьев, 1960: 7). Öyküde kendisi gibi bilim adamı Nikolay Yevdokimoviç ile Boulonge ormanında sohbet eden Profesör Simonov Janeta ile tanışmalarını, onun hassas ruhunu, yüzünü, gözlerini, onun hissettirdiği duyguları aktarır, fakat arkadaşı Nikolay bu durumun ters olduğunu, bir Rus göçmeni olarak Fransızların örf, adet ve geleneklerine yaşanan durumun çirkin olduğunu “*ve burada bir yabancıнын, utançtan ve ölümden hatta dost canlısı, sadık ve güçlü bir kanat altında sığınan evsiz bir göçmenin bile, bu yazılı olmayan adetlere mümkün olduğunca dikkat etmesi ve hassas bir şekilde davranması*” gerektiğini vurgular (Куприн, 2015: 38). Nikolay'ın bu sözleri üzerine kendi yalnızlığını gidermeyen çalışan Simonov şöyle ona şöyle bir açıklama da bulunur:

Kimseyi ne tanımak ne de dinlemek istiyorum! Tüm kalbimi ve düşüncelerimi küçük, sevimli bir kızın, capcanlı, zarif bir Fransız çocuğunun zapt etmesinde yakışsız ve çirkin olan ne var? (...) kaderin dedelere ve ninelere, bütün dünyevi, hoş kokulu mutlulukları öylesine bilgece, öylesine cömertçe hediye ettiği sessiz, karşılıksız mutluluğu hiçbir zaman tatmadım, yaşamadım ve hatta bir an olsun ümit bile edemedim (Kuprin, 2009: 37).

Ve çok geçmeden Profesör Simonov daha önceden makul bahanelerle Janeta'nın canlı, neşeli yüzünü bir iki dakikalığına görmeyi başarırken Bologna'daki fırtınadan sonra, eski Rus göçmenin yabancı bir aileye sızmak isteyeceğini düşüneceklerinden korktuğu için dört sokağın prensesi adını verdiği küçük kızdan uzak duruyordu. Fakat Janeta'yı uzak bir mesafeden temkinli bir gizlilikle izliyor ne annenin ne de kızın dikkatini çekmemeye çalışıyor, çünkü bir yaşlı Rus göçmenle takılmak kesinlikle yasaktır, ancak onunla sokakta tesadüfen karşılaşabilir (Куприн, 2015: 59) Janeta'ya aldığı oyuncağı bile ona vermesi için Fransa vatandaşı çöpçü Bay Antuan'dan rica eder, durum ilk önce tuhafına gitse de nedenini samimi bulduğu bu açıklama ile kabul eder:

Ah, Bay Antuan, benim iki çocuğum vardı, iki kız. Fakat şimdi onlar yok ve ben onları bir daha asla göremeyeceğim. Çocuklara karşı duyduğum bu hasret anlıyor musunuz acaba? (...) benim Janeta'ya karşı duyduğum tertemiz sevgim, kutsal aşkım ve baba şefkatim de işte buradan geliyor (Kuprin, 2009: 71).

Geride bıraktığı yaşamı unutmaya çalışıp, göç ettiği yerin yaşam şartlarına ayak uydurmaya çalışan Profesör Simonov Paris'i ne kadar apokaliptik bir şehir olarak yorumlamış olsa da alışmaya başladığını da şu sözler ile ifade eder:

Daha, korkunç savaştan önceki zamanlarda ve onu takip eden zorunlu göçten önce Simonov, Paris'i, yapmış olduğu kısa süreli, hayranlıkla dolu ziyaretlerinden, şöyle böyle biliyordu. Şimdi dünyanın başkentinde yaklaşık bir on yıl geçirdikten sonra bile onun canlı, kudretli gücüne; neşeli, her zaman genç kalan temposuna; tiyatroya, bilgece sözlere, yaşamın tüm alanlarındaki zarafete olan sevgisine; her türden iş icat ve edebi eserdeki yetkinliğine olan hayranlığı en ufak bir kesintiye uğramamış, bilakis daha da artmıştı (Kuprin, 2009: 71).

Eserde kahramanın geçmiş yıllara ait anıları, Janeta'ya bağlanması, onu sahiplenmek istemesi ama bir göçmenin ona ilgi duymasının hoş karşılanmaması ve aniden Janeta'nın gidişi göçün onda bıraktığı etkinin, yalnızlığın ve aidiyet duygusunun eseridir. Profesör Simonov'un geçmişi, kimliği ve geleceği hakkındaki sorgulamalarını; ayrıldığı eşi ve iki kızını bırakarak göç etmesini hatırlamasında, çocuklarını özlediği ve yalnızlığına iyi geldiği için Janetta ile yakınlaşmaya çalışmasında, onu mutlu etmek için oyuncak köpek alması ve yabancı olması bakımından başka biri ile göndermesinde, Janeta'nın annesi ile şehri terk ettiğinde yalnızlığına geri dönmesinde buluruz. Gönüllü veya zorunlu fark etmeksizin göç, Profesör Simonov'un bütün yaşamını değiştirmiş, göç ettiği ülkeye uyumluluk, geride bırakılan yaşama özlem ve yeni ortama alışma gibi trajik olgular barındıran olaylar yaşamasına sebep olmuştur. Profesör Simonov'un yaşadığı zorluklar ve yalnızlık duygusunun sebep olduğu acılar gözler önüne serilmiştir.

Sonuç

Rus göçmen edebiyatının temelinde belli başlı olayların sebep olduğu göçler ve bu neticede göç ettikleri yerlerde bir arayış içine giren sanatçıların yansıttıkları yatar. Göçmen edebiyatının bir temsilcisi olarak ele aldığımız Aleksandr Kuprin Rusya'da iken önemli birçok eser verirken, göç döneminde yaşadığı sıkıntılar, buhranlar, vatanına duyduğu özlem, maddi zorluklar edebi faaliyetlerini aksatmıştır. Kuprin, bir realist olarak bilinir ve eserlerinde gündelik yaşamın öne çıktığı bir yanı vardır, ancak aynı zamanda romantik bir yönü de bulunmaktadır. Göçten sonra, eski yaşamı romantikleştirme eğilimi görülür ve bu nedenle Kuprin'in göçmen hayatından beklenen kadar hikâyesi yoktur ve canlılık özelliği geçmişe odaklanarak dolgunluğunu yitirdi. Göçmenlik döneminin son on yılında edebi çalışmalarda bulunan Kuprin 1932-1933 yıllarında *Janeta* adlı öyküsünü yazmıştır. XX. yüzyılın Rus

göçmen hayatının panoramik bir resmini oluşturmak için Kuprin *Janeta* eserinde göçün verdiği yalnızlığa, tek başına kalmışlığa ve vatan özlemine çağrıştıran cümlelere yer vermiştir. Bu öyküde yalnız, yorgun bir Rus göçmenin gündelik yaşamını, küçük bir kıza duyduğu derin sevgiyi ve çaresizliği gözler önüne sermiştir. *Janeta* hikâyesi de bu anlamda önemlidir ve okuyuculara göç döneminde vatanından uzak kalmanın insanlar üzerindeki etkilerini anlamalarına yardımcı olabilir.

Göç olgusunu *Janeta* eserinde ele aldığımızda 1919 yılından Gatçina'dan zorunlu olarak göçe mecbur kalması ile bu bağlamda Kuprin'in yaşadığı zorlukları, o dönemdeki insanların hayatını şekillendiren sosyal, politik ve ekonomik güçleri aktardık. Kuprin için göçün yoğun duygusal deneyimler kaynağı olduğunu ve yazarın bu deneyimleri *Janeta* öyküsünde otobiyografik özellikler kullanarak göç eden ve diğer zorluklarla başa çıkmaya çalışan eskiden zengin ve şimdi karmakarışık bir kahraman oluşturmak için kullandığını tespit ettik. Göçün sebebiyet verdiği zorlukların, yalnızlığın, ait olma ve kimlik krizi gibi geniş insani deneyimlerin ve duyguların küçük bir kız çocuğu *Janeta*'ya duyulan sevgi ile giderilmeye çalışıldığının altını çizdik. Şöyleki göç üzerinden Kuprin, profesörün dünya güzelliklerini anlamasına yardım etmek istediği *Janeta* ile dokunaklı dostluğunu aktarmış, ancak, yaşlı Rus göçmeni ve dört sokağın prensesi'nin hikâyesi trajik bir sonla bitirmiştir.

Göçmenlerin yaşadığı zorlukları öykünün kahramanı Profesör Simonov üzerinden vurgulayan Kuprin, o dönemdeki yalnızlık, uyum sağlama, aidiyet ve kimlik bunalımı hakkında bir yorum getirmiş ve göçteki değerlerin sorgulanmasını sağlamıştır. Bu bağlamda çalışmamızda Aleksandr Kuprin'in yaratıcılığına göçün etkisine ve "Janeta" öyküsünde göç temasına değinilmiştir.

Kaynakça

- АКИМОВ, В.М. (1995). *Сто лет русской литературы*. Санкт-Петербург: Лики России, 112-113.
- Алданов, М. А. (1998). *О положении эмигрантской литературы// Русский Париж*. М. Изд-во МГУ им. М.В. Ломоносова.
- Афанасьев, В.Н. (1960). *Александр Иванович Куприн: критико-биографический очерк*. М.: Художественная литература. <http://grammar.ru/BIB/?id=3.52>
- Bayram, S. (2019). “*Gurbet Kuşları*” *Adlı Eserde Göç Kuramlarının İzini Sürmek*. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 23 (1), 113-122.
- Берков, П.Н. (1956) *Александр Иванович Куприн*. Критико-биографический очерк. <http://kuprin-lit.ru/kuprin/biografiya/iz-intervyu-raznyh-let.htm>
- Bostancı, E. (2007). *Aleksandr İvanoviç Kuprin'in Yaşamı ve Eserleri*. Ankara: Karadokya Yayınları.
- Çiçekli B. (ed.) (2009). *Uluslararası Göç Hukuku, Göç Terimleri Sözlüğü, No:18*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü.
- Dönmez, N. (2018). *Rus Göçmen Edebiyatında Nesir (1920-1990)*. *Yayınlanmış Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi.
- Гаретто, Э. (1996). *Мемуары и тема памяти в литературе русского зарубежья*. Блоковский сборник. XIII. Тарту: [б. и.], 101- 109
- Кулешов, Ф.И. (1983). *Творческий путь А. И. Куприна. 1883—1907*. Изд-во БГУ им. В.И. Ленина. <http://kuprin-lit.ru/kuprin/kritika-o-kuprine/kuleshov-tvorcheskij-put/6-chasti-1-5.htm>
- Куприн, А.И. (2015). *Жанета*. М.: ДА!Медиа. <https://www.culture.ru/books/662/zhaneta/read>
- Куприн, А.И. (1924). *Родина*. <https://t1.topbook.me/books/193304829064/>
- Куприн, (1963). *Анафема*. Москва: Государственное издательство политической литературы.
- Куприна, К.А. (1971). *Куприн – мой отец*. Москва: Советская Россия.
- Kuprin, A.İ. (2009). *Janeta: Dört Sokağın Prensesi*. Çeviren: Ertuğrul Bostancı. Ankara: Yelkovan.
- Кузнецова, А. Г. (сост.) (2020). *Гранатовая проза Куприна*. Севастополь: библиографический список литературы / Центральная городская библиотека им. Л. Н. Толстого.
-

-
- Матвеева, Ю. В. (2017). *Русская Литература Зарубежья: Три Волны Эмиграции Хх Века*. Екатеринбург: Издательство Уральского университета.
- Омилия. (2014, Август 24). *Жизнь и творчество Александра Куприна*
<https://omiliya.org/article/zhizn-i-tvorchestvo-aleksandra-kuprina>
- Паустовский, К. (1957). *Потокжизни (заметки о прозе Куприна)*. <http://paustovskiy-lit.ru/paustovskiy/text/rasskaz/potok-zhizni.htm>.
- Русская Литература Рубежа Веков (1890-е – начало 1920-х годов)*. (2001).
Российская Академия Наук. Москва: ИМПЛИ РАН, Наследие.
- Simirnova, A.İ. (ed.) (2014). *Rus Göçmen Edebiyatı Antalojisi (1920-1940)*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Синкевич, В. (2012). *Вторая волна русской эмиграции. Новый Журнал. Номер 267*.
- Струве, Г. (1996). *Русская Литература в Изгнании (3-е издание)*. Париж: YMCA-Press;
Москва: Русский Путь.
- Ташлыков, С. А. (2008). *Хождения русского писателя Александра Куприна*. Сибирский филологический журнал, (4), 74-84.
- Üçgül, S. (2006). *Rus Göçmen Edebiyatı*. Ankara: Karadokya Yayınevi.
- Эмигрантика (2023, Февраль 21). *Сводный каталог периодики русского зарубежья*.
<http://emigrantica.ru/>.